

Kulturní statek a jeho hodnota Význam a vývoj památkové péče

Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území

Kulturní dědictví

▶ Definice

- ▶ Souhrn jedinečných hodnot hmotné a nehmotné povahy vzniklých historickým vývojem civilizačního procesu v podmínkách konkrétního společenského i environmentálního prostředí.
- ▶ Komplex hmotných a nehmotných prvků vzniklých postupným vývojem osídlení, tradic plynoucích z charakteru místa a na místo navázaných.



Kulturní památky

- ▶ Zákon 20/1987 Sb.
 - ▶ nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory:
 - ▶ a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,
 - ▶
 - ▶ b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem
-



Kulturnost

- ▶ **Kulturnost společnosti**

- ▶ Úměrná míře citlivosti využívání potenciálu prostředí
- ▶ Aniž by docházelo ke znehodnocování jeho podstaty



Počátky památkové péče

- ▶ Moderní kult památek – jeho podstata a vývoj
 - ▶ 1903
 - ▶ Alois Riegl
 - ▶ -> návrh rakouského památkového zákona



Historie památkové péče

▶ 70. léta

- ▶ Dlouhodobá koncepce rozvoje státní památkové péče
 - ▶ 1972 – 1973
- ▶ zřízení nové kategorie tzv. památkových zón



Restituční zákony

▶ 90. léta

▶ *zákon 298/1990 Sb.*

- ▶ *o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého*

▶ *zákon 338/1991 Sb.*

- ▶ *kterým bylo obnoveno vlastnické právo mužských i ženských řeholních řádů a kongregací*

▶ *zákon č. 403/1990 Sb.*

- ▶ *o zmírnění následků některých majetkových křivd*

▶ *zákon 87/1991 Sb.*

- ▶ *o mimosoudních rehabilitacích*

▶ *zákon č. 229/1991*

- ▶ *o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku*



Teorie hodnoty netržních statků

▶ Pohledy

- ▶ užší výnosově-nákladový přístup
 - ▶ výnosy a náklady spojené se spotřebou zboží a služeb mohou být brány v úvahu (Nelson, Weikard)
- ▶ přístup kontingentního hodnocení
 - ▶ zájmy všech jedinců společnosti zakomponovány do procesu společenského rozhodování (Kopp, Aldred)
- ▶ přístup občanské volby
 - ▶ rozdíl mezi spotřebitelským a občanským přístupem (Quiggin, Common)



Hodnota kulturních památek

▶ **Ekonomie**

- ▶ rakouská škola ekonomického myšlení

- ▶ užitná hodnota - přímé uspokojení

(naší potřeby prostřednictvím daného statku)

- ▶ směnná hodnota - nepřímé uspokojení

▶ **Dějiny umění a památková péče**

- ▶ vídeňská škola dějin umění (Alois Riegl)

- ▶ subjektivně-užitečnostní přístup



Památka a kulturní dědictví

▶ Památky záměrné

- ▶ vytvořeno s cílem zachovat ve vědomí dalších generací jednotlivé skutky či osudy

▶ Památky nezáměrné

- ▶ vznikaly za účelem uspokojení praktických potřeb jedné či několika málo generací

▶ Památka - subjektivní úsudek nás a naší doby



Subjektivní hodnota

- ▶ *„Subjective value is defined as the importance which a good or a complex of goods has for the welfare of a person.“*

E. Böhm-

Bawerk

- ▶ *„Value is thus nothing inherent in goods, no property of them, nor an independent thing existing by itself. It is a judgement economizing men make about the importance of the goods at their disposal for the maintenance of their lives and well-being. Hence value does not exist outside the consciousness of men“*

Carl Menger



Památka historická vs. umělecká

- ▶ každá umělecká památka je zároveň historická a každá historická památka je zároveň umělecká (Riegl)
- ▶ uměleckohistorická hodnota
- ▶ čistě umělecká hodnota
 - ▶ nezávislá na historickém vývoji
 - ▶ subjektivní (do 19. století platila teze, že existuje umělecký kánon, jeden absolutně platný objektivní umělecký ideál)



Rieglova hodnota památky

- ▶ pamětní hodnota
 - ▶ hodnota stáří - nesoučasnost
 - ▶ hodnota historická - celistvost
 - ▶ údaje, které nám památka o době svého vzniku sděluje
 - ▶ záměrná pamětní hodnota
- ▶ přítomnostní hodnota
 - ▶ vychází z potřeb přítomnosti
 - ▶ smyslové potřeby – užitná hodnota
 - ▶ duchovní potřeby – umělecká hodnota
 - hodnota novosti
 - relativní umělecká hodnota



Hodnota kulturního dědictví

▶ Francois Benham

- ▶ tržní hodnota
- ▶ vypovídací hodnota
- ▶ existenční hodnota

▶ Arjo Klamer

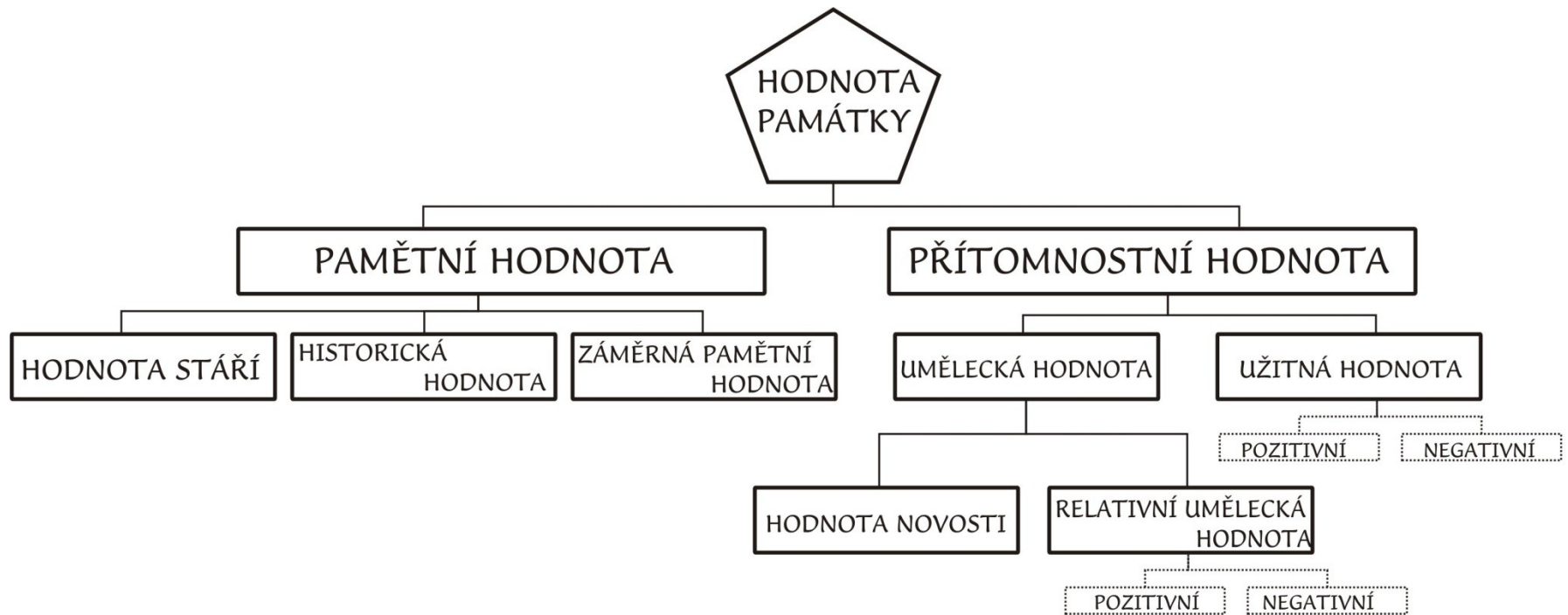
- ▶ ekonomická hodnota
- ▶ společenská hodnota
 - ▶ národní identita apod.
- ▶ kulturní hodnota

▶ Další

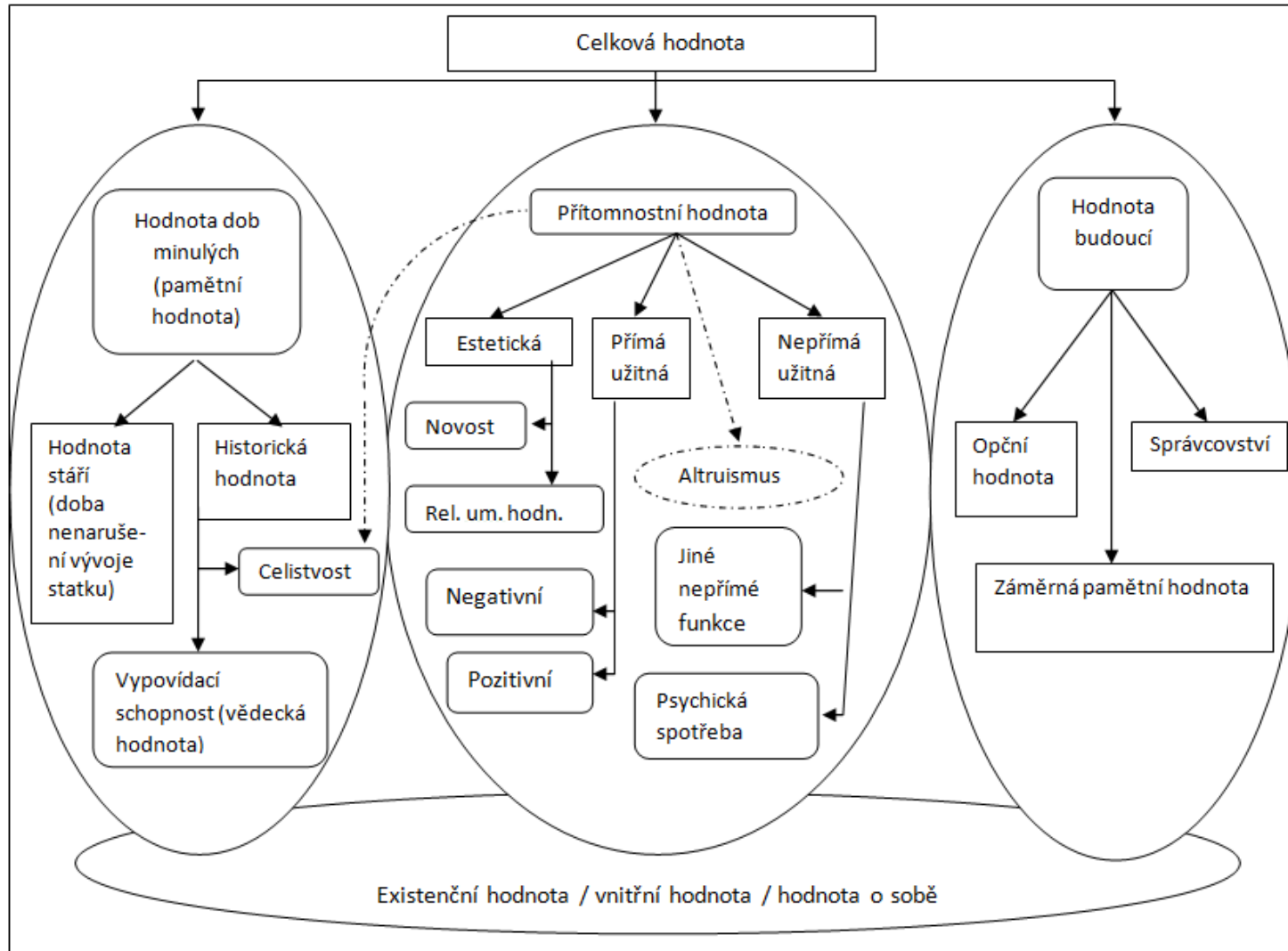
- ▶ vědecká hodnota
- ▶ filosofická hodnota
- ▶ emocionální hodnota
- ▶ jedinečnost



Schéma celkové hodnoty statku kulturního dědictví dle A. Riegla



Koncepce hodnoty zohledňující hledisko času



Zapojení jednotlivců do památkové péče

- ▶ jednatel v rámci tržního mechanismu
- ▶ kolektivní akce lidí bez nároku na odměnu
- ▶ organizace památkové péče

- ▶ pozorovatel
- ▶ vlastník



Předpoklady efektivní ochrany památky

- ▶ Vlastník ochranu zajišťovat

- ▶ může

- ▶ hospodářské hledisko – tržní mechanismus

a

- ▶ chce

- ▶ motivační hledisko – netržní a nestátní instituce

nebo

- ▶ musí

- ▶ právní hledisko – legislativní rámec



Instituce památkové péče

- ▶ veřejné vlastnictví a provoz památky
- ▶ regulace, právní nařízení a předpisy
- ▶ ustavení, přiřazení a posílení vlastnických práv
- ▶ motivace a pobídky
- ▶ šíření informací a posilování racionality



Vlastnictví

▶ Typy

- ▶ Soukromé
- ▶ Veřejné
 - ▶ Státní
 - ▶ Samosprávné
- ▶ Společenské

▶ Stupně

- ▶ Usus
 - ▶ právo užívat danou věc
- ▶ Usus fructus
 - ▶ právo užívat danou věc i užívat plody, které přináší
- ▶ Abusus
 - ▶ vlastník může věc prodat, darovat, opustit či zničit



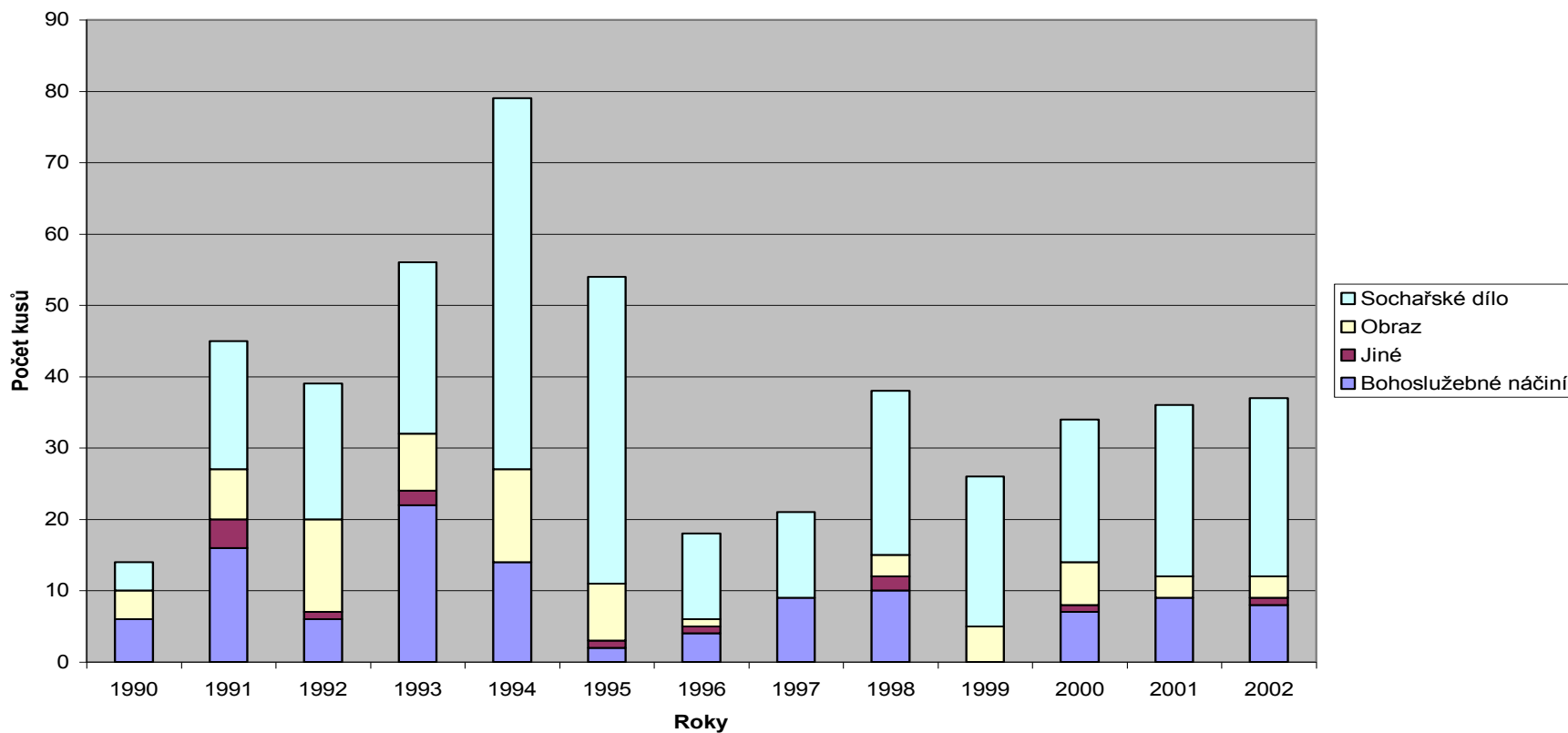
Změny vlastnické struktury po roce 1989

Podíl kulturních památek	Předchozí stav v %	Po roce 1989 v %
V majetku státu	45	10
V majetku církví	15	16,9
Ve vlastnictví obcí	4	24
Ve vlastnictví soukromých osob	36	49,1



Odcizené předměty sakrální povahy v brněnské diecézi (1990-2002)

Odcizené předměty dle druhu v jednotlivých letech



Instituce památkové péče

- ▶ Církve a náboženské společnosti
- ▶ Šlechta
 - ▶ „Noblesse oblige“
- ▶ Státní památková péče

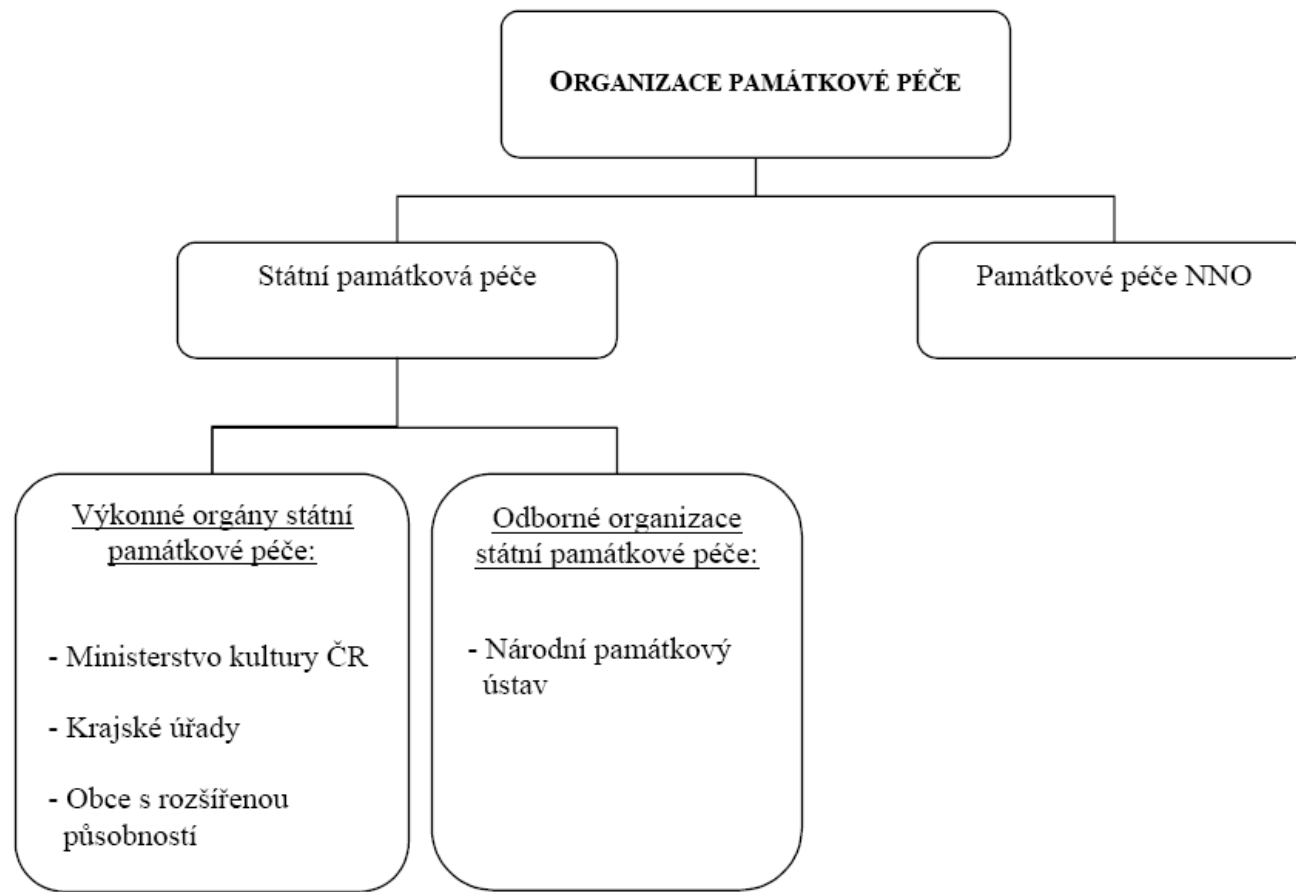


Principy formálních institucí a organizací

- ▶ princip koordinace
- ▶ princip alokace



Organizační schéma památkové péče



Motivace

- ▶ *Žádný příkaz, žádný zákon, žádný trest a byť nejlépe a nejostřeji byl k veřejnosti pronesen, nepomůže ochrániti ani stébla trávy v pažitě, není-li především v lidech samých oněch citů, jež působí, že člověk v úctě zastaví svou hrabivost a své osobní zájmy u pomníků minulosti.“*

Josef Švehla, Ochrana památek, 1924



Mikroekonomická ohrožení památek

- ▶ nedostatečná poptávka po tomto druhu bydlení
 - ▶ chátrání nebo využívání nevhodným způsobem
- ▶ vlastník nepocituje užitek a nechce platit zvýšené náklady na památkově vhodné opravy
 - ▶ nechává dům chátrat či jej opravuje zcela nevhodným způsobem
 - ▶ preferuje vlastní potřeby a provádí nevratné změny, které kulturně-historickou hodnotu snižují či zcela ničí
- ▶ majitel preferuje novostavbu, která lépe vyhovuje jeho potřebám
 - ▶ rozhodne se pro demolici staré budovy



Formy ochrany

- ▶ Kulturní památka – 40 283
- ▶ Národní kulturní památka - 272
- ▶ Památková rezervace
 - ▶ Městská - 40
 - ▶ Vesnická - 61
 - ▶ Ostatní - 2
 - ▶ Technická –
 - ▶ Archeologická - 8
- ▶ Památková zóna
 - ▶ Městská - 253
 - ▶ Vesnická - 211
 - ▶ Krajinná - 19



Další památky

- ▶ Seznam nejohroženějších památek
 - ▶ 400 objektů
- ▶ Movité památky
 - ▶ 100 tis.
 - ▶ Mobiliáře
 - ▶ Knihovní fondy



Vnímání kulturních hodnot

- ▶ Turista
- ▶ Zdánlivě nezúčastněný divák
- ▶ Odborník
- ▶ Památkář



Možnosti funkčního využití

- ▶ Původní funkční využití
- ▶ Odpovídající jiné funkční využití
- ▶ Neodpovídající nebo nevhodné funkční využití
- ▶ Bez funkčního využití



Kategorizace dle funkčního využití

▶ Historický objekt

- ▶ exponát, expozice, artefakt
- ▶ zázemí cestovního ruchu
- ▶ jednorázová expozice, kulturní či společenské akce
- ▶ území historických a společenských tradic

